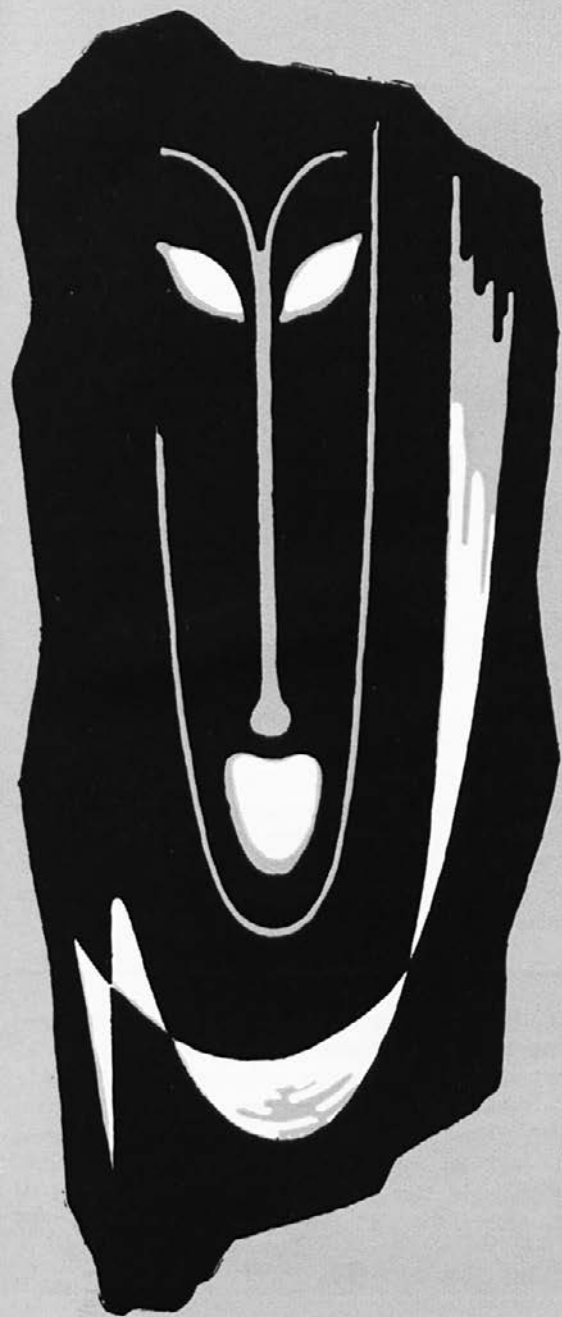

✓ GLEDALIŠKI LIST
DRAME SNG

1960-61

2 ✓

Dopisniki »Gledališkega lista« Drame SNG v tujini: Mikolajtis Ziemovit, Warszawa, za Poljsko; — dr. Miroslav Pavlovsky, Brno, za Češkoslovaško; — Ossia Trilling, London, za Anglijo in Francijo; — dr. Friedrich Langer, Wien, za Avstrijo; — Fred Alten, Basel, za Švico; — dr. Paul Herbert Appel, Hamburg, za Zvezno republiko Nemčijo in Gerhard Wolfram, Berlin, za Demokratično republiko Nemčijo.

Gledališki list Drame Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani. — Lastnik in izdajatelj Slovensko narodno gledališče Ljubljana. — Urednik Lojze Filipič. — Osnutek za naslovno stran: Vladimir Rijavec. — Izhaja za vsako premiero. Naslov uredništva: Ljubljana, Drama SNG, poštni predal 27. — Naslov uprave: Ljubljana, Cankarjeva cesta 11. — Tiska tiskarna Časopisnega podjetja »Delo«, Ljubljana. — Redakcija prve številke XL. letnika (sezona 1960-61) je bila zaključena 27. oktobra, tisk pa je bil končan 24. novembra 1960.

GLEDALIŠKI LIST
DRAME
SLOVENSKEGA
NARODNEGA GLEDALIŠČA
LJUBLJANA
SEZONA 1960/61 — ŠTEV. 2
ŠTIRIDESETI LETNIK

LORRAINE HANSBERRY
GROZDNA JAGODA V SONCU

LORRAINE HANSBERRY

GROZDNA JAGODA V SONCU

(A Raisin in the Sun)

Drama v treh dejanjih (šestih slikah)

Prevedla MIRA MIHELICEVA

Režiser in scenograf: ing. arch. VIKTOR MOLKA

Kostumograf: MIJA JARČEVA

Koreograf: MAJNA SEVNIK-POLAKOVA

Lektor: prof. MIRKO MAHNIČ

Osebe:

Ruth Youngerjeva	SLAVKA GLAVINOVA
Travis Younger	DUŠAN ČIRIČ k.g.
Walter Lee Younger (brat)	MIHA BALOH
Beneatha Youngerjeva	MAJDA POTOVARJEVA
Lena Youngerjeva (mama)	MIRA DANILOVA
Joseph Assagai	RUDI KOSMAČ
George Murchison	BERT SOTLAR
Karl Lindner	MAKS FURIJAN
Bobo	POLDE BIBIČ

Dogaja se nekje v chikaškem Južnem okraju, nekoč med drugo svetovno vojno in sedanjostjo

Prvo dejanje

Prvi prizor: V petek zjutraj

Drugi prizor: Naslednje jutro

Drugo dejanje

Prvi prizor: Pozneje istega dne

Drugi prizor: V petek zvečer, nekaj tednov pozneje

Tretji prizor: Dan, ko se družina seli, teden dni pozneje

Tretje dejanje

Uro pozneje

Inspicient: VINKO PODGORŠEK

Sepetalka: HILDA BENEDŽICEVA

Odrski mojster: VINKO ROTAR

Razsvetljava: LOJZE VENE, VILI LAVRENČIČ

Masker in lasuljar: ANTON CECIČ

Odmor po tretji sliki

GROZDNA JAGODA V SONCU

Nasprotja, ki spremljajo sodobno družbeno dogajanje, točneje, nasprotja, ki to dogajanje prožijo in ga poganjajo naprej, so naravnost paradoksalna.

Absurdni nesmisli in brutalni izpadi, ki jemljejo ali vsaj izpodkopavajo vero v človeka in v napredek humanosti, kdaj pa kdaj vendarle zbledijo v žarki opitimistični svetlobi dogodkov in dejanj, ki vlivajo vero in navdajajo človeka s ponosom ob misli, da je človek.

Tako je v času Little Rocka mlada ameriška črna žena, književnica — začetnica napisala svoje prvo dramsko delo. In zgodilo se je, kar se je dotlej zdelo nemogoče: drama je bila uprizorjena, doživela je pri občinstvu izreden uspeh — zdaj jo že več kot leto dni en suite igrajo na Broadwayu, prevzela in enako uspešno pa sta jo uprizorila tudi London in Pariz — in newyorški kritiki so ta gledališki prvenec črne pisateljice nagradili in razglasili za najboljšo ameriško dramsko delo leta 1959. (A propos: letos je nagrado in naslov najboljše drame leta prejela Lillian Hellmanove igra »Igrače na podstrešju«, ki smo jo že uvrstili med kandidate za repertoar v prihodnji sezoni.)

Črna književnica se imenuje Lorraine Hansberry, svojemu dramskemu prvencu pa je dala naslov »Grozdna jagoda v soncu« (»A Raisin in the Sun«).

O Lorraine Hansberry vemo — razen tistega, kar nam o sebi sporoča in izpoveduje v »Jagodi«, ki brez dvoma vsebuje nekatere avtobiografske elemente (prim. figuro Beneatha Youngerjeve), bore malo. Komaj toliko, kolikor bi si bilo moč izpisati iz njene osebne izkaznice: doma je iz chikaškega predmestja. »Nekje v chikaškem Južnem okraju«, kamor je postavila dejanje svoje drame, je tudi sama preživela otroštvo, nato je, kot Beneatha Youngerjeva, odšla na univerzo in se l. 1950 zatekla iz Chicaga v New York. Omožila se je z amerikaniziranim Rusom Bobom Nemčevim, piscem songov in glasbenim založnikom.

Pet let je Lorraine Hansberry tavalala s svojim prvencem od gledališča do gledališča, končno pa se je odločil možev prijatelj, gledališki založnik Philip Rose, da kot producent gmotno omogoči uprizoritev in kot koproducent se mu je pridružil David Cogan.

Po prodornem predbroadwayskem uspehu v New Havenu in Filadelfiji je »Grozda jagoda v soncu« zmagala tudi na Broadwayu. Premiera v znanem gledališču Ethel Barrymore v New Yorku je bila 11. marca lani, na devetindvajseti rojstni dan pisateljice Lorraine Hansberry.

Sodbe newyorških kritikov so bile presenetljivo ugodne. »Poštena, odkrita in pretresljiva izpoved,« je zapisal Walter Kerr v New York Herald Tribune; »Čudovita ljubezniva igra, globoko človeška in pretresljiva, igra z gledališkim čarom, pri katerem izgine običajna pregrada med ustvarjalci in gledalci,« John Chapman v New York News; »Čudovito in pretresljivo doživetje,« John Mc Clain v New York Journal American; in »Poštena drama, ki upodablja resnične

ljudi; ob njej boste postali ponosni, da ste človek!« Frank Aston v New York World Telegram & Sun.

— — —

Drama iz življenja črnih ljudi, ki jo je napisala črna žena, je torej dobila v času Little Rocka v isti državi najvišje priznanje pri kritiki in dosegla največji uspeh pri občinstvu.

Morda si je, bi kdo dejal, s tem priznanjem umetniškemu delu črne pisateljice o črnih ljudeh bela družba skušala umiti in umiriti vest vsaj za Little Rock, če že ne za Južno Afriko in vsa tista območja in področja, kjer se beli ljudje čutijo ne le upravičeni, marveč poklicani, da preganjajo, zapostavljajo ali celo ubijajo črne, rjave ali rumene ljudi.

Taka domneva bi utegnila biti povsem pravilna ter utemeljena, če bi delo mlade črne književnice Lorraine Hansberry ne izpričevalo tako resnih umetniških kvalitete. Te kvalitete so, posebno še, če upoštevamo dejstvo, da gre za začetnico in za njen odrski prvenec, izredne. Njeno delo resda ni velika literatura o nadčasovnih in univerzalnih problemih človeštva, je pa poštena, neposredna, prizadeta, izredno topla in živa izpoved o današnjem ameriškem vsakdanu, o objektivno drobnih, a subjektivno še kako zelo pomembnih in dostikrat usodnih problemih malega človeka v mašineriji sočasne ameriške biznismenske družbe. In kar je nemara poglavitno: avtentična in kritična umetniška izpoved črne umetnice o svojih, črnih ljudeh. V tako imenovano črnsko literaturo — literaturo belih in črnih o črnih ljudeh — je Lorraine Hansberry vnesla novo kvaliteto, novo stališče. V prvem, velikem, da tako rečemo, planu so pri njej človeški problemi, ki so splošni, značilni za vse ljudi ne glede na barvo kože in raso. Kar je specifičnih potez in determinant, niso nič bolj izredne, izjemne, posebne, kot so, ali bi morale biti poteze in determinante pri vsaki nacionalni ali drugačni grupaciji: namreč lokalni kolorit, pri čemer lokalnost ni le geografska, marveč tudi moralna in etnološka determinanta. Črni ljudje so prikazani predvsem kot ljudje in njihovi problemi so v bistvu identični z onimi belih ljudi v istem ali enakem socialnem, ekonomskem in moralnem mlinu sodobne družbe. Ti problemi so nekoliko zaostreni, imajo neki poseben podton, priokus grenkobe, v literarno-gledališkem prikazu specifično intonacijo, toda avtorica je daleč od tega, da bi črne ljudi upodabljala kot apriorne žrtve in mučenike, kakor to delajo nekateri drugi črnski pisatelji (za ameriški Jug objektivno in nujno, n. pr. Richard Wright), ali jih postavljala v luč simbolične privzdignjenosti na smrt obsojenih.

Ne. L. Hansberry je malodane veristično, a toplo in neposredno, pa tudi objektivno in kritično osvetlila medsebojne odnose črnih ljudi, njihova medsebojna trenja, veselja in žalosti. Objektivna je do svojih črnih ljudi, a objektivna tudi do belih: njihovega pritiska na Youngerjeve ne prikazuje kot vsemogočno akcijo mafije, kot brutalno nasilje, marveč kot izpad ameriške družbe, ki ni več nepremagljiv. Ta drugi, beli svet je v psihi črnih še vedno prezen-ten kot grožnja, kot pritisk, kot nevarnost, vendar se je tudi glede tega tako veliko spremenilo. Medtem ko je bila ta grožnja v psihi črnih prednikov prezentna kot tabu, smrt, groza, kot strah primitivnega človeka pred neznanimi silami narave, pred gromom, strelo in bliskom, pred neubranljivim, je zdaj ta odnos doživel spremembo,

Po obisku severnih in severovzhodnih obmejnih predelov Slovenije je Drama SNG na svoji veliki gostovalni turneji odšla v Belo krajino, na Kočevsko in Dolenjsko. Na sliki: obiskovalci po popoldanski predstavi Drame SNG v Črnomlju. — Foto V. Podgoršek.

kakršno je doživel odnos izobraženega ali vsaj civiliziranega človeka do sil narave, strele, groma in bliska.

Drama Lorraine Hansberryjeve »Grozna jagoda v soncu« prikazuje sivi in trdi vsakdan severnoameriške črnske družine, ki pa so mu v sivino vtakani svetli žarki toplote in ljubezni, prikazuje trenja v tej družini, ki preté, da jo bodo pognala v razsulo in jo zmlinčila, trenja, ki pa prenehajo, ko se pojavi nova, skupna, stara in prastara nevarnost: beli ljudje in njihovi predsodki. Ob pretnji in poskusu pritiska belih ljudi se črna družina zopet poveže.

Drama izzveni stvarno in v bistvu optimistično. To niso fanfare optimizma, zakaj črna družina Youngerjevih, ki se je kljub nasprotovanju belih preselila v ekskluzivno mestno četrt belih, bo tu kajpada zabredla v hude težave in naletela na trd odpor belih. Verjetno bodo beli ljudje črne Youngerjeve ignorirali in jih prezirali, toda izgnati jih iz svoje četrti ne bodo mogli. In čas pa razvoj, ki sta kljub Little Rocku v pol stoletja vendarle ponekod vsaj v glavnem zasula strahotni prepad med črnim sužnjem na bombažni plantaži ter med belim gospodarjem — lastnikom plantaže in črnega sužnja, bosta zabrisala in tudi izbrisala še razlike in nasprotovanja, ki so ostala.

V vsej sivini in temi dvajsetega stoletja odpira drama mlade črne pisateljice Lorraine Hansberryjeve pogled v svetlo, čeravno daljnjo perspektivo širokega in tolerantnega humanizma brez razlik in pridržkov, odpira pogled v čas, ko bo človek res lahko ponosen, da je človek.

L. F.

O DELU IN PROBLEMIH SLOVENSKEGA NARODNEGA GLEDALIŠČA

(POROČILO UPRAVNIKA SNG
NA LETNEM ZBOROVANJU
ČLANSTVA DRAME, OPERE
IN GLEDALIŠKIH DELAVNIC
DNE 11. OKTOBRA 1960)

Spoštovane tovarišice in tovariši!

Minilo je leto dni od našega zadnjega skupnega sestanka, leto novih naporov in uspehov pa včasih tudi neuspehov, zato mislim, da je prav, da smo se danes spet sestali in da pogledamo, kaj smo v tem času naredili in kako ter da pregledamo tudi naše načrte za prihodnje delo. Čas, ko se vsako leto sestajamo, je za nas izredno važen in pomemben, saj ob začetku vsake gledališke sezone utegnemo pregledati naše delo za nazaj, mimo tega pa so ta čas tudi že dokončno znani in utrjeni naši delovni repertoarni načrti za novo sezono; toda letos je ta prekretnica še mnogo bolj pomembna, ker jo hkrati označuje tudi prekretna doba v našem novem sistemu družbenega upravljanja: pravkar sta namreč minili prvi dve leti delovanja dosedanjih članov upravnega odbora in gledališkega sveta, doba, ki jo upravičeno smemo šteti za mejnik v zgodovini našega gledališča. Zato mi dovolite, da posvetim svoje današnje uvodne besede prav temu, glede upravljanja gledališča zgodovinskemu dogodku.

I.

Kot že povedano, je pred dvema letoma članstvo našega gledališča prvič izvedlo volitve in izvolilo iz svojih vrst 11 članov novega upravnega odbora (poleg 4, ki so po statutu njegovi člani po položaju) in 3 člane gledališkega sveta (poleg 12 imenovanih in 4 po položaju). Po nekaj letih drugačne ureditve je bil hkrati s tem imenovan tudi upravnik gledališča, tako da je bil vzpostavljen ves novi sistem družbenega upravljanja v SNG, ki sestoji prav iz gledališkega sveta, upravnega odbora in upravnika. Že samo to dejstvo je bil nad vse pomemben dogodek, ki je korenito izpremenil ves dotedanji sistem upravljanja v gledališču. S tem pa seveda nočem reči, da je že samo to dejstvo čez noč zagotovilo prekretnico na bolje tudi glede že mnogo prej dosežene umetniške ravni naših predstav v Drami in Operi. Toda nekaj je vendar že danes gotovo: v teh minulih dveh letih so naši novi organi družbenega upravljanja, če drugega ne, s sprejemom Statuta SNG in z nekate-

rimi z njim povezanimi pravilniki vzpostavili in uzakonili ves novi notranji sistem upravljanja gledališča, kar je nedvomno že samo po sebi za nadaljnji razvoj SNG zgodovinsko dejstvo.

Novi statut SNG, ki ga je po izčrpnih razpravah v upravnem odboru in gledališkem svetu in na podlagi 11. člena in 1. točke 26. člena zakona o poklicnih gledališčih dne 3. julija 1959 na svoji seji sprejel gledališki svet in ki ga je nato 29. decembra istega leta potrdil kot ustanovitelj Okrajni ljudski odbor na 17. seji okrajnega zbora in zbora proizvajalcev, je s tem postal prvi pisani zakonik o delovanju našega gledališča, ki v svojih dovolj temeljitih določilih govori, bodi o ciljih in namenih našega dela, bodi o organih gledališča, o njegovem finančnem in materialnem poslovanju, o disciplinski in materialni odgovornosti, kot sestavni del statuta pa je bila tudi sprejeta nova sistemizacija delovnih mest. Mislim, da tako skrbno in temeljito izdelanega statuta, vsaj kolikor vemo, ne premore nobeno drugo gledališče v Jugoslaviji, zato naj bo to prva ugotovitev, ki lahko najbolj nazorno prikaže delo in napore dosedanjih članov našega družbenega upravljanja. Že samo za to dobro opravljeno delo zaslužijo vse priznanje.

Toda upravni odbor in gledališki svet se nista omejila le na zakonodajne naloge, ki so nedvomno v prvem trenutku bile najbolj pereče, temveč sta se hkrati že brž posvetila celi vrsti že mnogo let akutnih in važnih problemov. S tem sta v kratkem v svojem delu najboljše izpričala ves smisel in tudi prednost našega novega družbenega upravljanja, saj pred tem skoraj da ni bilo organa, ki bi bil pri tem v pomoč upravniku pri reševanju nekaterih — celo usodnih problemov, ki posegajo tudi v širšo prihodnost glede nadaljnega razvoja našega gledališča. Tu mislim predvsem na naslednjo, najbolj pomembno širše gledališko, notranjo in zunanjo problematiko, ki morda vsaka zase še ne pomeni, da bi mogla vplivati na nadaljnjo rast ali padec naše odrske umetnosti kot zadnje vsote tolikih in tolikih komponent našega dela, ki pa vse hkrati vsekakor in še kako, zlasti v daljšem razdobju, vplivajo na razvoj gledališča kot takega; ti najbolj pereči problemi so: OBNOVA IN DOGRADITEV DOSEDANJEGA DRAMSKEGA IN OPERNEGA POSLOPJA, MOREBITNA GRADNJA VEČJE, NOVE IN SODOBNO OPREMLJENE OPERE, NOV NEURADNIŠKI PLAČNI SISTEM ZA GLEDALIŠKE UMETNIKE, SPREMEMBA PREDPISOV SOCIALNEGA ZAVAROVANJA GLEDE NEKATERIH SPECIALNIH VRST GLEDALIŠKIH UMETNIKOV, AKUTNI STANOVANJSKI PROBLEMI ČLANSTVA SNG, FINANČNA IN PRORAČUNSKA PROBLEMATIKA SNG, VPRAŠANJE USTANOVITVE IN DOTIRANJA V STATUTU PREDVIDENIH SKLADOV, NADALJNJA UTRDITEV IN IZGRADNJA SISTEMA DRUŽBENEGA UPRAVLJANJA V SNG, PROGRAMSKA IN REPERTOARNA POLITIKA DRAME IN OPERE, PRITEGNITEV NOVEGA OBČINSTVA V VRSTE OBIŠKOVALCEV GLEDALIŠČA ITD., ITD. Vse te nakazane probleme sta dosedanj upravni odbor in gledališki svet, nekatere vsaj načela, druge pa odprla in o njih tudi temeljito razpravljala ter sprejela tudi več ustreznih sklepov ali napotkov za njihovo nadaljnje uspešnejše reševanje. Zato si kar danes na kratko oglejmo vsa ta glavna vprašanja.

II.

Eden prvih ukrepov gledališkega sveta in upravnega odbora je bil napotek za ureditev finančnega poslovanja in pravočasnega sestavljanja letnih predračunov v SNG. Ker je dobro finančno poslovanje pogojeno, vsaj glede osebnih izdatkov, že v sprejeti sistemizaciji delovnih mest, predstavlja ta sistemizacija, kajpak v zvezi z v gledaliških veljavnim sistemom nagrajevanja, nekak glavni temeljni kamen vsakoletnega predračuna. Pri 403 delovnih mestih, kolikor jih do nadaljnjega razvoja dopušča sedaj veljavna sistemizacija, pri čemer je računati, da zasedajo mnogo delovnih mest bodisi vrhunski umetniki bodisi visokokvalificirani delavci ter strokovnjaki, je seveda razumljivo, da je povprečje plač v našem gledališču razmeroma visoko, čeprav večina umetnikov (zlasti v orkestru, zboru in baletu) pa tudi tehničnih sodelavcev gotovo zaostaja za povprečno ravniyo v nagrajevanju v drugih panogah našega družbenega življenja. Zato predstavlja plačni fond, oz. postavka osebnih izdatkov v našem predračunu vsako leto glavno breme. Vsi organi družbenega upravljanja so preko upravnika sicer v l. 1958, 1959 in v letošnjem letu izvedli delno zmanjšanje delovnih mest in tudi načeli vprašanje selekcije v umetniških ansamblih, tako da predstavlja sprejeta sistemizacija razumno srednjo mejo, ki dopušča po eni plati še nadaljnjo umetniško rast za bližnje obdobje, po drugi plati pa odstranijo vse, kar v gledališču ni nujno potrebno ali pa celo v nepotrebno breme; toda kljub vsem tem ukrepom predstavljajo predvideni osebni izdatki n. pr. za l. 1960 nič manj kot 240 milijonov din od skupne predračunske vsote v višini 281 milijonov din. To očitno nesorazmerje med operativnimi in funkcionalnimi izdatki v skupnem znesku komaj 14.6 odst. nasproti vsakoletnim osebnim izdatkom v znesku 85.4 odst. predstavlja za sestavo predračuna za prihodnje leto vsekakor glavni problem, ki ga bo moral prihodnji predračun urediti ali pa vsaj občutno izboljšati. In po ureditvi vsaj najbolj nujnih vprašanj glede pravilnejšega nagrajevanja v SNG, kar smo mogli do neke mere izvesti šele letos, bo treba prihodnje leto vsekakor posvetiti vso pozornost dvigu fonda za materialne izdatke. Vprašanje prav zadnjih, t. j. funkcionalnih izdatkov, iz katerih črpamo tudi sredstva za opremo naših predstav kot končnega sadu vseh naših umetniških naporov, je zdaj najbolj kritično, zlasti še, ker v letošnjem proračunskem letu še zdaleč nismo mogli dodeliti tej v gledališču izredno važni postavki dovolj sredstev, da bi mogli dostojno — kakor gre našemu osrednjemu slovenskemu gledališču — opremiti vse naše premiere, zlasti za začetek nove sezone. Zato menim, da bomo morali v predračunu za prihodnje leto to postavko dvigniti najmanj za 50 odst., če nečemo dopustiti škode za splošno umetniško raven našega gledališča.

Pomanjkanje sredstev za zadostno dotacijo naših funkcionalnih izdatkov je imelo v letošnjem letu za posledico n. pr. dejstvo, da je mogla Opera za svoje gostovanje na Poletnih igrah v Dubrovniku na novo opremiti le dve od štirih tam uprizorjenih del in je zato tudi glede opreme svojih predstav tam doživela za preostali deli neugodno kritiko; na drugi strani nam je pa za začetek sedanje nove sezone zmanjkalo sredstev za dostojno uprizoritev treh domačih del (drame, opere in baleta), s katerimi se bo SNG udeležilo slavnostnega dela proslave stoletnice Hrvatskega narodnega gleda-

lišča v Zagrebu v začetku meseca decembra t.l. Res je sicer, da na začetku letošnjega leta še nismo mogli vedeti, da bomo v tako reprezentativni vlogi povabljeni, da se z najboljšimi stvaritvami udeležimo zagrebškega jubileja, toda prav tako je res, da se nam prav gotovo ob tej priložnosti ne sme ponoviti zadnji primer iz Dubrovnika. Jugoslovansko, in s tem v vidni meri tudi naše slovensko gledališče je v razmerju do evropskega gledališča že doseglo tako raven, da nikakor ne sme zaostajati niti po okusu niti po potrebnih sredstvih v pogledu scene in kostumov pa tudi svetlobnih efektov glede opreme naših predstav! Zato smo zaprosili naša ustanovitelja, da nam z naknadno podporo priskočita na pomoč, da bomo lahko dostojno opravili našo nalogo.

Sicer pa moram ugotoviti, da se nam je za predračunsko leto 1960 po skupnih naporih organov našega družbenega upravljanja in ob popolnem in dobrohotnem razumevanju Okrajnega ljudskega odbora v Ljubljani posrečilo v glavnem dobro uravnovesiti naš predračun, tako da smo v letošnjem letu celo mogli v glavnem popraviti nekatera nesorazmerja v nagrajevanju po posameznih ansamblih, zlasti v razmerju z že prej veljavnim nagrajevanjem po drugih osrednjih gledališčih v državi. Tu moram omeniti zlasti dejstvo, da nam je letos uspelo znatno popraviti povprečno in individualno višino umetniških dodatkov predvsem v opernem orkestru in zboru, ki sta zadnja leta imela podpovprečne mesečne dohodke. Za prihodnje preostane le še boljše ureditev nagrajevanja prekomernega dela (tako imenovane »norme« za nadštevilne predstave) zlasti v teh dveh ansamblih, če ne bo medtem nasploh drugače urejeno celotno nagrajevanje v gledališčih.

Upravni odbor in gledališki svet pa sta sicer še sprejela sklepe in napotke za sestavo vsakoletnih predračunov, ki naj jih računovodstvo pravočasno sestavi na podlagi predlogov ravnateljev Drame, Opere in Gledaliških delavnic. Ta pravočasna priprava bo onemogočila prejšnje prekratke roke za sestavo vsakoletnih predračunskih predlogov.

S postopnim preходом finančnega poslovanja SNG na sistem zavoda s samostojnim finansiranjem z vključeno predvideno letno dotacijo in z ureditvijo njegovih glavnih problemov se prej navedeno gospodarjenje v SNG danes že normalizira, k čemur so mnogo prispevala tudi svoječasna priporočila Sveta za kulturo OLO. Tako se nam je z združenimi napori vseh organov in tudi ustanovitelja zdaj že posrečilo v glavnem urediti finančno poslovanje in gospodarjenje v našem gledališču.

II.

Tesno s prejšnjim poglavjem se veže vprašanje novega načina nagrajevanja po učinku v gledališčih in v prihodnosti korenite spremembe splošnega načina nagrajevanja v njih. Večletne izkušnje, ki jih imamo v vseh gledališčih glede dosedanjega načina nagrajevanja, nam jasno kažejo, da je dosedaj veljavni sistem nagrajevanja ne le že zastarel, temveč tudi za potrebe gledališča kot takega neprimeren in preokoren. Razumljivo nam je namreč, in naša dosedanja izkušnja to dejstvo tudi v celoti potrjuje, da v umetnosti, in zlasti še v gledališki, ne more veljati uradniška razvrstitev na plačilne razrede z napredovanjem od razreda do razreda vsaka tri leta ali pa tudi v nekaterih ansamblih vsaki dve leti. Ta sistem,

pa če je bil v začetku še tako idealno zamišljen in če je tudi v resnici v svojem času odigral svojo pozitivno vlogo, je z leti pokazal tako znatne razpoke, da bi bile odslej naprej za prihodnost gledališč celo škodljive, če bi jih ne odstranili. Teh pomanjkljivosti danes ne morejo več popraviti tudi ne umetniški dodatki, pa naj bodo celo neomejeni, zakaj osnovna razvrstitev umetnikov v plačilne razrede, prevzeta iz dosedanjega sistema nagrajevanja uslužbencev, je v gledališču še celo nesprejemljiva. Po tej razvrstitvi je namreč mlad umetnik, ki je na višku svojih ustvarjalnih moči in sposobnosti, v mnogo nižjem plačilnem razredu kot pa starejši umetniki, ki so včasih svoje najboljše že dali gledališču in tega danes, recimo, iz kakršnih koli razlogov v enaki meri več ne morejo. Te razlike v — da tako rečem — »učinku« sedanjega dela ne morejo povsem odpraviti tudi ne sedanji umetniški dodatki, zakaj tudi pri dodeljevanju le-teh je kajpak treba upoštevati delež, ki ga je starejši umetnik prispeval gledališču v svojem prejšnjem najboljšem obdobju. Vsako drugačno ocenjevanje bi bilo gotovo napačno. Toda na drugi strani: s tem in takim sistemom, zlasti z njegovimi nepremakljivimi plačilnimi razredi, je nemogoče pravilno nagraditi mladega in sposobnega umetnika, ki se je s svojim delom že prebil v prve vrste, a mu nezadostni staž v pogledu let »službovanja« preprečuje pravilno nagraditev. Ta sistem, na koncu koncev reducira gledališko umetnost v suho »službo«, kar pa nobena umetnost prav gotovo ne sme in ne more biti!

Gre torej za verjetno skorajšnjo spremembo sistema nagrajevanja v gledališčih, spremembo, ki bo in mora biti korenita. V skladu s splošnim postopnim preходом na sistem nagrajevanja po učinku dela bomo prav gotovo tudi v gledališčih, morda že v bližnji prihodnosti prešli na podoben sistem. Tudi pri našem umetniškem delu bo bržčas moral obveljati podoben način, ki pa bo moral biti, značaju našega dela primerno, po svoje modificiran. Nobenega dvoma namreč ni, da v gledališkem umetniškem delu ne more biti govora o takem načinu nagrajevanja po učinku dela, kakor velja to n. pr. za industrijo. Kakor našega dela ni mogoče »normirati«, vsaj ne v takem smislu kot je to mogoče pri delu ob stroju, tako tudi ni in ne bo mogoče vpeljati takega načina nagrajevanja, zlasti ne s kakršnimi koli še tako preglednimi izvidi zgolj o številu nastopov gledaliških umetnikov. Mislim, da utegne samo ena res velika kreacija na odru Drame ali Opere v sezoni več kot odtehtati umetniško pomembnost cele vrste kakršnih koli drugih stvaritev na istem odru v isti sezoni. Da pa je vendarle treba do neke mere mere upoštevati tudi večjo ali manjšo obremenjenost oz. delovno storilnost tega ali drugega umetnika, je nedvomno tudi res. Ugotoviti torej in tudi uresničiti tak nov sistem, ki bo ustrezal splošno veljavnemu sistemu nagrajevanja po učinku, je posebno in tudi zelo občutljivo vprašanje; toda prepričan sem, da je to mogoče, in bo naloga predvsem nas samih, zlasti pa še naloga naše nove vsedržavne gledališke organizacije, Skupnosti jugoslovanskih gledališč, in strokovnih društev, o čemer pa bom govoril pozneje.

Ta novi sistem nagrajevanja, ki bo moral nujno biti tesno povezan z novim sistemom samostojnega finansiranja umetniških zavodov, bo vsekakor terjal korenito spremembo v vsem našem poslovanju in temu primerno se bo moral prilagoditi tudi naš statut.

AKADEMIKU

JOSIPU VIDMARJU

— OB ŽIVLJENJSKEM JUBILEJU — OB VISOKEM ODLIKOVANJU Z REDOM JUNAKA SOCIALISTIČNEGA DELA — OB PODELITVI NAGRADE ZVEZE KNJIŽEVNIKOV ZA ŽIVLJENJSKO DELO NAJISKRENEJE ČESTITAJO, SE MU OB TEJ PRILOŽNOSTI TOPLO ZAHVALJUJEJO ZA VELIKO UMETNIŠKO, VODSTVENO IN PEDAGOŠKO DELO, KI GA JE OPRAVIL KOT DRAMATURG, GLEDALIŠKI KRITIK, KNJIŽEVNIK, PREVAJALEC TER PRVI AKADEMSKI UČITELJ MLADEGA RODU GLEDALIŠKIH TEORETIKOV IN MU NA NADALJNI ŽIVLJENJSKI POTI ŽELE ŠE KAR NAJVEČ IN NAJVIŠJIH USTVARJALNIH VZPONOV

DELOVNI ZBORI DRAME SLOVENSKEGA NARODNEGA GLEDALIŠČA, NJENO RAVNATELJSTVO, NJEN UMETNIŠKI SVET IN UREDNIŠTVO GLEDALIŠKEGA LISTA

Če pa bomo s skupnimi napori vseh poklicanih uresničili nov, boljši način poslovanja in tudi nagrajevanja, se bo to nedvomno pozitivno odražalo tudi v rezultatih našega umetniškega dela, kar nam mora biti in ostati smoter in imperativ vseh naših snovanj.

V zvezi z načinom nagrajevanja je tudi vprašanje socialnega zavarovanja gledaliških umetnikov. Ugotoviti moramo, da so vsi dosedanjí predpisi socialnega zavarovanja, kakor so tudi sami po sebi prikladni za skoraj vse druge poklice, izrazito nepopolni in pomanjkljivi za gledališke umetnike. Pomanjkljivi so zlasti v pogledu zahtev po delovnem stažu, oz. po številu let službe, ki je potrebna za pokojninsko osnovo. Gledališko umetniško delo ima, kot rečeno, specifične pogoje, a tudi specifične zahteve, zato tudi gledališkega umetnika ni mogoče enačiti z drugimi poklici prav tako ne v pogledu delovnega staža, ki je potreben za pokojnino. Pri tem seveda nočem trditi, da velja ta ugotovitev enako za vse posamezne veje in stroke odrskega udejstvovanja, toda nedvomno velja, da na primer v Operi članica baleta, razen v res izjemnih primerih, ne more dobro nastopati na odru in pred kritičnim občinstvom 30 let in da še pri tem povrh doseže za upokožitev potrebno starostno dobo 50 let. In kakor je navedeni primer tudi laiku očitno jase, tako premore gledališko udejstvovanje še vrsto posameznih strok (operni solisti, pihalci v orkestru itd.), za katere ne morejo v celoti veljati edino sedanji predpisi socialnega zavarovanja, ki pa so gotovo upravičeni za druge poklice. Tega že vrsto let perečega vprašanja ne more ublažiti tudi ne možnost invalidske upokožitve, kajti zanjo je predvsem potrebno ugotoviti »bolezen« in njeno stopnjo, da je moč upokožitev doseči. Toda v večini primerov pri gledaliških umetnikih, ki bi jih bilo treba ali prej ali pozneje upokožiti (poudarjam: ne v vseh strokah in ne brez izjem!), bi bilo treba uporabiti upokožitev ne zaradi bolezni, temveč ali zaradi predčasne izgube glasu pri pevcih ali pa zaradi v gledališkem smislu prezgodnje ostarelosti za javno nastopanje na odru n. pr. v baletu.

Gledališki oder je pač zelo zelo in v vseh pogledih izredno občutljiv instrument: za oder si ali nisi!

Da tega vprašanja prezgodnje iztrošenosti na odru, ki pri gledaliških umetnikih ni tako redko, ni bilo mogoče zadovoljivo rešiti v vseh naših gledališčih v okviru dosedanjih predpisov o socialnem zavarovanju, vemo dobro vsi, zlasti pa tisti naši tovariši, ki so gledališču že dali svoje najboljše moči, a danes, zadnja leta pred upokožitvijo, ne morejo več biti dovolj zaposleni. Ta eminentno gledališki in v gledališčih od nekdaj veljavni pojav je vedno bil zlasti akuten v večji meri pri ženskah kot pri moških umetnikih in od tod tudi pogosta nezadovoljnost v starejših letih glede premajhnega odrskega udejstvovanja. Drugače je seveda na sploh pri dramskih igralcih, ki običajno prav v starejših letih dosežejo šele pravo umetniško zrelost in veljavnost.

Če ne prej, vsaj ob prehodu na novi način nagrajevanja tudi v gledališčih bo treba hkrati urediti tudi vprašanje socialnega zavarovanja gledaliških umetnikov glede na specifične pogoje in potrebe njihovega dela in udejstvovanja. Ko bo tudi to vprašanje urejeno v smislu in duhu pridobitve naše socialistične družbene ureditve, potem bomo lahko še v večji meri in bolj sproščeno posvetili vse svoje moči našim velikim kulturnim in prosvetlenskimi smotrom, ki jim služi naša gledališka umetnost!

III.

V statutu je predvidena tudi ustanovitev raznih skladov, tako:

1. sklad za nadomestitev in dopolnitev osnovnih sredstev in za velika popravila;
2. sklad za nagrade uslužbencem in delavcem;
3. sklad za nagrajevanje in odkup domačih dramskih in glasbenih del;
4. sklad za gostovanja;
5. rezervni sklad.

V letošnjem letu, ko je že začel veljati naš sprejeti in odobreni statut, še ni bilo mogoče misliti na ustanovitev teh skladov, zlasti še, ker smo morali vsa razpoložljiva sredstva najprej nameniti že prej omenjenim nujnim popravkom nekaterih umetniških dodatkov. Vendar bo že prihodnje proračunsko leto treba nujno misliti tudi že na ustanovitev vsaj nekaterih od predvidenih skladov, če bomo hoteli celotno naše finančno poslovanje postaviti na zdravo osnovo. Za nekatere od teh skladov, zlasti n. pr. za sklad za nagrajevanje in odkup domačih del in za sklad za gostovanja bomo morali poskušati razen morebitnih lastnih prispevkov zagotoviti tudi posebne namenske dotacije, če naj te sklade čimprej oživotvorimo. Namen teh posameznih skladov je očiten že iz samega njihovega naslova, zato mislim, da ni treba njihovega smisla in pomena še posebej utemeljevati. Statut sam pa seveda dopušča še morebitno ustanovitev drugih skladov, če se bo zanje pokazala potreba. S to in tako ureditvijo in razčlenitvijo našega celotnega finančnega poslovanja bomo odpravili nekatere dosedanje nejasnosti in bomo kajpak tudi lažje načrtovali uporabo in razdelitev naših finančnih sredstev, s tem pa tudi naše umetniško delo in predstave in tudi repertoar ter gostovanja. Tudi podrobna izbira in sestava našega repertoarja je namreč povezana mimo drugega tudi z našimi finančnimi možnostmi, zakaj nikakor namreč ni vseeno, ali igramo isto sezono več ali manj v pogledu opreme zahtevnejših del. To velja zlasti za opero in še posebej za balet, čeprav je tudi pri drami glede sestave repertoarja treba računati s svinčnikom v roki. Sicer pa je sestava repertoarja kajpak predvsem umetniško vprašanje in zlasti vprašanje boljše ali slabše umetniške politike ter hkrati želja in potreb obiskovalcev. Toda o tem pozneje.

IV.

Ker smo v dosedanjem razmišljanju načeli že vrsto problemov gospodarskega in tudi takega značaja, ki živo zadeva zanimanje vsega našega članstva, kot n. pr. vprašanje nagrajevanja in socialnega zavarovanja, naj se zdaj za hip pomudimo še pri stanovanjskem vprašanju, ki je prav tako pereče pri mnogih naših članih. Vsa leta, že pred vojno in tudi po osvoboditvi smo posvečali mnogo premajhno pozornost temu važnemu vprašanju — razen seveda občasnega truda nekaterih sindikalnih poverjenikov, ki jim je uspelo rešiti nekaj nujnih primerov. Toda spričo večjega števila članstva kot pred vojno in zaradi razumljive in nujne zamenjave generacij, je v večini primerov naših umetnikov, razen danes že redkih starejših, postajalo vprašanje pridobivanja stanovanj, zlasti za mlajše in danes že več kot potrebne umetnike, iz leta v leto hujše in nujnejše. Žal nismo vedno znali ali mogli izkoristiti možnosti dodelje-

vanja stanovanj, ki je veljala skoraj do nedavnega, tako da člani gledališča v vseh teh letih malodane v nobenem primeru niso bili tega deležni. Zavedajoč se tega za gledališče hudega in doslej skoraj nerešljivega problema je osnovna organizacija ZKS v SNG v začetku lanskega leta pokrenila akcijo za vsaj delno rešitev tega vprašanja in je tudi zbrala prve podatke od prosilcev. Od več ko 100 prošenj za stanovanje je po podrobnejšem pregledu še vedno ostalo 50 — 60 nujnih primerov, kar je bržčas v primerjavi s številom zaposlenih najvišja številka vseh podjetij in ustanov v Ljubljani!

Začetno akcijo osnovne organizacije ZKS so nato prevzeli v svoje roke in jo nadaljevali: upravni odbor, gledališki svet in uprava SNG. Skupnim naporom vseh teh gledaliških organov in dobrohotnemu razumevanju tako Izvršnega sveta Ljudske skupščine LRS kot tudi OLO se imamo zdaj zahvaliti, da smo dobili posojilo v višini 14.800.000 din in smo zato mogli skleniti pogodbo z Zavodom za stanovanjsko izgradnjo, po kateri bomo za 16 milijonov lastnega prispevka predvidoma v prihodnjem letu dobili za naše članstvo 12 novih stanovanj. Poleg te skupne akcije je lani podpisalo individualne pogodbe z istim zavodom tudi še več kot 20 članov, tako da bo, ko bomo vsa ta stanovanja resnično dobili, rešenih blizu 40 nujnih primerov. Če bodo ostali našemu gledališču mimo teh na razpolago še prostori, ki so jih doslej zasedale nekatere od teh družin, bo v dveh letih najhujši stanovanjski problem našega članstva rešen. Mislim, da je to zelo pomembna konkretna akcija vseh organov družbenega upravljanja v SNG, ki že sama po sebi z že doseženimi rezultati najboljše kaže, kakšna je tudi lahko pomoč teh novih organov našemu gledališču.

Kar pa zadeva stanovanja, ki jih bomo dobili prihodnje leto po pogodbi od Zavoda za stanovanjsko izgradnjo za že vplačanih 16 milijonov, smo od okraja in republike letos dobili, kot že rečeno, samo 14.800.000 din posojila. Preostala sredstva smo začasno zalozili iz naše blagajne, vendar moramo spričo našega splošnega finančnega položaja in obveznosti, ki smo jih prevzeli, ta sredstva vsaj do začetka decembra t.l. vrniti v blagajno. Zato je bilo potrebno takoj ustanoviti komisijo, ki bo ponovno razpisala konkurz za nova stanovanja in določila tudi osnovne pogoje, ki jih bodo morali prosilci izpolniti, oz. jim zadostiti, če naj pridejo v poštev pri dodelitvi teh prvih 12 stanovanj. Za dokočno dodelitev teh stanovanj bo morala komisija (ki se bo seveda morala sama prepričati, v kakšnih razmerah prosilci sedaj stanujejo) v najkrajšem času predložiti predlog upravniku, ki bo pri soglasno sprejetih predlogih komisije prav gotovo v tem smislu tudi izdal odločbo. To že formirano komisijo sestavljajo 3 člani, ki jih je izvolil odbor sindikalne podružnice in 2 člana, ki sta ju izvolila dramski in operni oddelek osnovne organizacije ZKS, ki je bila prvi pobudnik te akcije, predsednika te komisije pa je imenoval upravnik iz vrst upravnih uslužbencev SNG. Vsi ti izbrani in poverjeni člani komisije sami ne reflektirajo na dodelitev stanovanja in zato bo, mislim, popolnoma zagotovljena objektivnost v njihovi presoji.

Se manjkajoči denar, ki smo ga začasno vplačali iz naših rednih sredstev v višini 1.200.000 din, bodo seveda v primernih deležih morali povrniti gledališču do začetka decembra t. l. tisti člani, ki bodo v mesecu dni dobili veljavne odločbe o dodelitvi stanovanja. Pri

tem bo seveda poleg stanovanjske stiske treba upoštevati plačilno možnost posameznih reflektantov. Upam torej, da bo tudi ta pomembna akcija pravilno in nepristransko izvedena.

V.

Po nekoliko izčrpnem prikazu finančnih problemov SNG in problemov, ki bolj živo zadevajo osebno zanimanje članov, mislim, da moramo preiti k splošnejšim, a zato nič manj važnim in verjetno za daljšo dobo našega razvoja usodnejšim vprašanjem. Eden takih zelo pomembnih problemov je vprašanje dolgoročnega načrta za rekonstrukcijo in dograditev naših gledaliških hiš, predvsem Drame in Opere.

Po izčrpnem navodilu in priporočilu gledališkega sveta je upravni odbor izdelal in sprejel petletni načrt za rekonstrukcijo in dograditev Drame in Opere, načel pa je tudi vprašanje morebitne bližnje graditve nove, večje in po vseh potrebnih stranskih ter delovnih prostorih sodobnejše zasnove Opere. Po tem petletnem načrtu, ki ga je soglasno odobril tudi gledališki svet, bi v prvi vrsti morali nadaljevati z že l. 1950 začeto rekonstrukcijo in razširitvijo sedanje dramske hiše in jo v kakih 4–5 etapah dokončati. Ta načrt je tudi po priporočilih gledališkega sveta v načelu odobril ustanovitelj in OLO nam je že za letošnje leto v ta namen odobril investicijska sredstva v višini 70 milijonov. Kot vsi vemo, se zdaj od meseca junija naprej ta dela za prvo etapo, ki obsega rekonstrukcijo dvorane, že izvajajo. Dvorana bo popolnoma obnovljena, sicer v dosedanjem stilu, in zato kajpak ne bo razširjena, pač pa bomo z odpravo dosedanjega dijaškega in galerijskega stojšča in s predelavo srednje vrste lož v I. nadstropju v novi trovrstni »cercl« pridobili okrog 170 sedežev, tako da bo odslej Drama imela v celoti skoraj 600 sedežev in bo torej po kapaciteti sedežev prekosila Opero. Dela se izvajajo po načrtu inž. arh. Borisa Kobeta, vodi jih pa inž. Pengov ob pomoči domačega gradbenega odbora z ravnateljem inž. arh. E. Franzom kot predsednikom. Ta obnova dvorane, kadihnic in garderob bi po načrtu morala biti končana do konca meseca septembra, toda nepredvideni problemi, ki so se pojavili med delom, in težave pri nabavi nekaterih materialov in tudi nezadostna delovna sila so povzročili, da se je zaključek letošnjih del pomaknil v mesec november. Ta zamuda je kajpak zavlekla pravi začetek letošnje dramske sezone in njenih prvih premier, čeprav nastopa Drama zdaj začasno z nekaj predstavami na teden na odru Opere in je že začela z abonentskimi predstavami. Zamuda z otvoritvijo dramskega poslopja in delni izpad dramskih predstav ob začetku sezone ima poleg drugega za posledico tudi finančno škodo, ki se bo odrazila predvsem v možnosti realizacije naših letošnjih lastnih dohodkov; toda navzlic temu bo Drama svoje glavne prevzete obveznosti, zlasti glede abonmaja, vendarle izpolnila; zamuda bo verjetno vplivala le na število letošnjih premier. Toda o tem danes še ne moremo dokončno govoriti.

Načrt za nadaljevanje naslednjih etap je sicer že izdelan, ni pa še dokončno odobren in potrjen. To se bo vsekakor zgodilo še v letošnjem letu. Po tem načrtu bomo v naslednjih letih nadaljevali z dograditvijo Drame, predvsem z dograditvijo desnega in levega trakta, z vgraditvijo stranskih odrov, razen tega pa z dograditvijo novega portikusa z novim, lepšim in modernejšim foajejem, med-

tem ko bi na koncu celotno zgradbo oblekli v novo, deloma razširjeno lupino. S temi deli, ki naj bi bila zaključena najkasneje v petih letih in ki bodo veljala 372 milijonov, bo Drama postala novo sodobno gledališče, s kapaciteto in delovnimi prostori, ki bodo za naše mesto zadoščali za več desetletij. Mislim, da je to pomembno kulturno zgodovinsko dejstvo za naš narod in za našo socialistično družbo, ki pa hkrati odpira povsem nove perspektive tudi nadaljnjemu umetniškemu razvoju naše Drame. Dosedanja zastarela in nezadostna hiša, tako Drama kot tudi Opera, je namreč že vsa zadnja leta naravnost hromila naše delo in je že zgolj po svojih minimalnih tehničnih in delovnih možnostih, da ne govorimo o potrebni udobnosti za občinstvo, predstavljala resno oviro za kakršen koli nadaljnji razvoj tako ene kot druge hiše. Vsekakor se moramo na tem mestu vsi iskreno zahvaliti našemu ustanovitelju, da je uvidel naš položaj in potrebe in nam že letos omogočil najnujneša začetna dela, trdno pa smo prepričani, da nam bo naša družba v naših upravičenih namerah že naprej izdatno pomagala.

Položaj v Operi pa je nekoliko drugačen, čeprav gre v bistvu za enake probleme, le da so ti v mnogih nadrobnostih v operni hiši, vsaj glede delovnih potreb opernih ansamblov, še bolj pereči in nujni. Problemi so torej v Operi isti, nekoliko drugačne pa so možnosti njihove rešitve. Upravni odbor in gledališki svet sta kajpak tudi za Opero izdelala precej podoben načrt za rekonstrukcijo in dograditev oz. razširitev poslopja, toda vsi ti načrti, ki jih bo navzlic vsemu nekoč potrebno vsaj delno, če že ne v celoti, uresničiti, ne morejo odpraviti osnovne pomanjkljivosti sedanje Opere: premajhno kapaciteto dvorane. Opera ima namreč danes le okrog 580 sedežev in šele s stojišči vred doseže kapaciteto okrog 700 obiskovalcev, če je popolnoma razprodana. Da je ta številka, ki je nedvomno od leta 1892, ko je bila Opera zgrajena, prej za Ljubljano več desetletij zadoščala, je nedvomno res, a prav tako je res, da zdaj vsaj vsa leta po osvoboditvi že davno ne zadostuje. To se je pokazalo in se stalno kaže pri mnogih premierah, še bolj se to kaže pri pomembnejših gostovanjih, da pri tem ne govorimo o gostovanjih raznih opernih in baletnih ansamblov, ki so svojčas za naš oder celo morali narediti posebno manjšo sceno, če so sploh hoteli na njem nastopiti. Največkrat pa so se taki ansambli (n. pr. znameniti ameriški črnski ansambel, ki je gostoval v Beogradu in Zagrebu z uprizoritvijo Gershwinove opere »Porgy and Bess«) zaradi nesprejemljivih odrskih možnosti morali sploh odpovedati nastopu v Ljubljani. Da te možnosti take ali drugačne operne ali še celo baletne uprizoritve, mimo tega pa še študijske možnosti v delovnih »dvoranah« in prostorih, ki jih imajo doslej na razpolago naši operni ansambli, zlasti balet in orkester, več kot neugodno vplivajo na delo in rast Opere, nam, mislim, ni treba podrobneje utemeljevati.

Poslopje sedanje Opere bo torej enako treba obnoviti in — kar zadeva delovne prostore — tudi razširiti ter modernizirati; ni pa mogoče, navzlic odpravi sedanjih stojišč, glede kapacitete bistveno povečati sam avditorij. Zato je zlasti gledališki svet, kljub temu da je v načelu prav tako odobril podobno obnovo kot v Drami, vendarle že sam načel vprašanje o smiselnosti večjih investicij v sedanjo Opero (razen najnujnejših obnovitvenih del in vgraditve potrebnih modernizacij poslopja, n. pr. nove sodobnejše kurjave ali

MARIJI_NIKOLAJEVNI NABLOCKI

VELIKI GLEDALIŠKI UMETNICI, KI JE IZGORELA ZA SLOVENSKO GLEDALIŠČE, S SVOJIMI STVARITVAMI IZKLESALA ZNAČILNO IN NEIZBRISNO POTEZO V NJEGOVI UMETNIŠKI PODOBI, IGRALKI, KI SE JE — RUSINJA — S SVOJO EDINSTVENO UMETNOSTJO RAZRASLA V ENO NAJBOLJ MARKANTNIH FIGUR SLOVENSKEGA GLEDALIŠČA IN POSTALA POJEM V SLOVENSKI GLEDALIŠKI OMIKI, OB SEDEMDESETLETNICI NAJISKRENEJE ČESTITAJO, SE JI TOPLO ZAHVALJUJEJO ZA NJENE VELIKE STVARITVE IN JI ŽELE NA NADALJNI ŽIVLJENJSKI POTI ZDRAVJA, DA BI LAHKO ŠE USTVARJALA, TER VELIKO OSEBNE SREČE

DELOVNI ZBORI DRAME SLOVENSKEGA NARODNEGA GLEDALIŠČA, NJENO RAVNATELJSTVO, NJEN UMETNIŠKI SVET IN UREDNIŠTVO GLEDALIŠKEGA LISTA

pa nemara tudi še stranskih odrov). Nedvomno je moč Opero, ki je kljub svoji hudo zanemarjeni zunanosti in notranosti sicer kulturni spomenik, zelo lepo obnoviti in usposobiti za komorne operne uprizoritve, prava operna hiša pa bi morala biti, tako glede avditorija kot glede študijskih dvoran in prostorov za družabno življenje in ugodno počutje občinstva, precej večja, s kapaciteto za današnjo in bližnjo prihodnjo Ljubljano vsaj 1.200 sedežev. Šele taka hiša bo prava osrednja Opera slovenskega naroda, pa bodi po svoji zunanosti že danes hkrati reprezentativna ali ne!

Ko je gledališki svet problem Opere edino pravilno tako zastavil, je kajpak brž stopila v ospredje možnost in potreba gradnje nove Opere. In ugotoviti moram, da sta tudi tako zastavljenemu vprašanju takoj z vsem razumevanjem prisluhnila OLO kot tudi prav tako Svet za kulturo in prosveto LRS. Sprejet je bil sklep, da se še letos izdelajo prvi osnutki v več variantah in upam, da bo še pred utrditvijo prihodnjega petletnega načrta za investicije v LR Sloveniji prišlo do končnega sklepa, ali bomo že zdaj mogli začeti graditi novo Opero ali ne. Če bo Ljubljana do 1. 1967, ko bomo svečano proslavili stoletnico obstoja Slovenskega narodnega gledališča, že res imela popolnoma obnovljeno in sodobno urejeno Dramo ter hkrati tudi že novo veliko Opero, bo ta pomembna obletnica, ki bo nedvomno pomenila značilen temeljni mejnik v kulturni zgodovini slovenskega naroda kot enakopravnega člana v bratski skupnosti jugoslovanskih narodov v FLR Jugoslaviji, najbolj in najbolj svečano obeležena. Z velikim upanjem v popolno uresničenje vseh teh lepih načrtov dosedanjega upravnega odbora in gledališkega sveta stopamo zdaj v obdobje volitev v nove družbene organe SNG, ki bodo imeli kot prvo in poglavitno nalogo, nadaljevati in uresničiti tako zastavljeno delo dosedanjih in res zaslužnih članov.

VI.

Nadaljnji problemi, s katerimi so se doslej intenzivno ukvarjali organi družbenega upravljanja v SNG, so vključevali predvsem vprašanje pritegnitve novega občinstva v vrste stalnih obiskovalcev gledališča, nadalje vprašanje izpopolnitve orkestra in baleta v Operi in deloma tudi vprašanje o politiki gostovanj Drame in Opere doma in v tujini.

Glede obiska predstav v Drami in Operi kakor tudi glede sestava obiskovalcev v obeh hišah je zlasti gledališki svet večkrat in temeljito razpravljal, in kot prvi konkretni rezultat teh razprav je bil na upravi SNG po vzorcu ostalih osrednjih gledališč v državi ustanovljen propagandni oddelek, ki pa se bo moral v bližnji prihodnosti razširiti, če naj bo kos vsem nalogam, ki jih bo v sodobno vodenem gledališču moral opravljati. Analize so namreč pokazale, da navzlic velikokrat izredno dobremu obisku nekaterih predstav, ki dosegajo v obeh hišah na desetine ponovitve v eni sezoni, povprečnega obiska vendarle ne moremo šteti za zadovoljivega. Ne Drama ne Opera nista vedno razprodani, kar bi bilo pri dosedANJI kapaciteti hiš pravzaprav normalno. To dejstvo torej kaže, da ali ni v celoti najboljša repertoarna politika, ali je izbor različnih predstav premalo širok ali pa je mnogo premalo aktivna in uspešna naša propaganda, ki ne zna s sodobnimi sredstvi dovolj

široko popularizirati posamezne uprizoritve in v zadostni meri pri-
tegniti občinstvo v gledališče. Prav hitro smo se sporazumeli, da
je najbolj resnična zadnja alternativa. Zato smo sprejeli v letoš-
njem letu razne ukrepe v smeri pravilne gledališke propagande
in popularizacije naših predstav. Ugotovili smo tudi ponovno, da
obiskuje gledališče predvsem širši krog stalnih obiskovalcev —
abonentov, da pa je hkrati med njimi mnogo premalo obiskovalcev
iz vrst neposrednih proizvajalcev in zlasti še delavcev. V tej smeri
je naše gledališče že več let tipalo in apeliralo, vendar do konkretnih
uspešnih prijemov doslej v večji meri ni prišlo. Naš novi pro-
pagandni oddelek je zato dobil nadrobna navodila, kam in kako naj
usmeri svoje prvo delo za pridobivanje novega občinstva in po
komaj polletni aktivnosti so se že pokazali prvi začetni pozitivni re-
zultati. Pri tem je pomembno zlasti dejstvo, da je tako Drama kot
tudi Opera ponudila delavskim centrom v rudarskih revirjih v
Trbovljah, Zagorju in Hrastniku ob ugodnih pogojih stalna gosto-
vanja in celo stalne abonmaje v teh krajih. Najbliže pozitivnemu
uresničenju je ta ponudba pri Delavskem domu v Zagorju, kjer
smo razpisali abonma, medtem ko so za realizacijo tega načrta
drugod še neke težave. Vsekakor pa smemo ta ukrep, ki so ga
z veseljem pozdravili vsi prizadeti, šteti med najbolj pozitivna de-
janja našega gledališča v zadnjih letih. Ko se bomo ob koncu se-
zone ponovno vrnili k temu vprašanju, bomo vsekakor ugotovili
pozitivne sadove, tako v pogledu kulturnega dviga novih gleda-
liških obiskovalcev v teh rudarskih revirjih, kakor tudi naših izku-
šenj glede izbire repertoarja in morda tudi načina uprizorjanja
za tako, v prihodnje bolj in bolj pogosto novo gledališko občinstvo,
od katerega se bomo v stalnem in živem medsebojnem stiku ne-
dvomno tudi mi marsikaj koristnega naučili. V tem smislu moramo
že danes izreči posebno priznanje zlasti požrtvovalnim organiza-
torjem v Zagorju.

Vsekakor pa so ta gostovanja tako zasnovana, da bomo kljub
temu opravili vse svoje delo in izpolnili vse svoje obveznosti tudi
v matičnih hišah v Ljubljani. Propagandni oddelek pa bo tudi v
tej smeri moral razviti svojo dejavnost. Njegova glavna dolžnost
pa seveda ostane, res do kraja napolniti pri vsaki predstavi obe naši
gledališči. Tega gotovo ne bo mogel doseči čez noč, toda z raz-
širitvijo tega oddelka bo najbrže moč to tudi doseči. Vsekakor pa je
tudi tu treba poudariti, da že dolgo ni res, da za naše predstave ne
bi bilo moč dobiti vstopnic. Vsakdo, kdor resnično želi priti v gle-
dališče, lahko v tej ali oni obliki dobi sedež.

Pozabiti pa ne smemo še na iz leta v leto bolj razgibano ob-
iskovanje šolske mladine, dijakov in študentov, za katere naše gle-
dališče organizira posebne predstave in tudi abonmaje. Tovrstno
zanimanje je ogromno, ne le v Ljubljani in bližnji okolici, ampak
tudi iz oddaljenejših šolskih središč. Vsem tem mladim obiskoval-
cem gremo glede obiska Drame in Opere vedno v največji mogoči
meri na roko, saj se zavedamo vzgojnega vpliva gledališke umet-
nosti že na doraščajočega otroka, razen tega pa nedvomno tudi
dejstva, da bo prav ta mladi kader navdušenih ljubiteljev gleda-
lišča — bodoče seme in cvet naših stalnih obiskovalcev.

Pri kadrovskih vprašanjih našega gledališča ostaja še naprej
zelo pereče vprašanje izpopolnitve opernega orkestra. To umetniško
telo, ki v Operi nedvomno pomeni bazo vsega njenega dela in na-

predka, ostaja še naprej okrnjeno in nepopolno, čeprav moramo priznati, da Operi v tem pogledu zdaj že vrsto let krepko pomaga s svojimi člani substituti Slovenska filharmonija. Toda tudi ta izdatna pomoč ne bo mogla Operi večno zadoščati, ker noben substitut pač ni redni član opernega orkestra, poleg tega pa zaradi stalnega koordiniranja dela s SF tudi nujno trpi delo tako ene kot druge institucije. Za boljše reševanje orkestrskega vprašanja v Operi je upravni odbor sprejel več ukrepov, med njimi razpis štipendij na visoki in srednji šoli za glasbo in tudi zagotovitev nekaj stanovanj za nove angažmaje v orkestru, toda vse to je le kaplja v morje, ki še ne bo kmalu bistveno izpremenila tega stanja. Ker je delo v opernem orkestru pač napornejše od dela v drugih orkestrih, tudi za razpisane štipendije ni pravega zanimanja in se zanje doslej še ni javilo dovolj prosilcev. Toda tudi če bi obe ti dve akciji dobro uspeli, bo končni rezultat lahko le pomagal obdržati orkester na dosedanjem številčnem nivoju, zakaj v našem orkestru imamo vrsto sicer zaslužnih starejših tovarišev, ki so pa po letih službe že več let godni za upokožitev. Ko bodo tudi ti resnično obnemogli in šli v pokoj, se bo število članov orkestra zmanjšalo še za kakih 10. Pa tudi s temi vred ima operni orkester komaj $\frac{2}{3}$ potrebnega števila stalnih članov! Zato bo še naprej treba iskati novih možnosti za izpopolnitev orkestra in ena takih bo: za večje in težje delo večja nagraditev. Če nam bo za to uspelo najti ustrezen ključ in kajpak tudi sredstva, bo nemara v doglednem času tudi ta problem krenil na pot pravilne rešitve.

— — —

Izpopolnitev kadra v opernem baletu je ob koncu sezone vsaj za hip malone postal usodni problem Opere. Precej dosedanjih članov baleta je namreč odpovedalo pogodbe in naenkrat bi balet skoraj ostal brez potrebnih plesalcev in plesalk. Toda s hitrimi ukrepi vodstva Opere se je posrečilo to nevarnost odstraniti, s tem da smo v pospešenem tempu poiskali nove plesalce, imenovali novega baletnega šefa in sploh vzpostavili vse novo baletno vodstvo, ne da bi se pri tem odpovedali dragocenemu nadaljnjemu sodelovanju koreografov Pie in Pina Mlakarja. Razsulo v baletu pa se nikakor ni pojavilo zaradi delnega neuspeha na znanem I. baletnem tekmovanju, saj se je to porodilo že pred njim, temveč je bilo predvsem posledica daljše bolezni dotedanjega šefa baleta in tako bi zaradi pomanjkljivega vodenja ansambel kmalu razpadel. Toda to trenutno krizo smo torej brž srečno prebrodili in zdaj sem prepričan, da bo pod novim vodstvom in ob nezmanjšani pomoči dosedanjih koreografov ter še ob pomoči drugih, balet spet znova zaživel. Mimo tega pa bomo temu ansamblu, ki je v Operi nedvomno samostojno in tudi dragoceno telo, odslej zagotovili tudi dovolj redne zaposlitve s stalnim delom in študijem vsaj dveh samostojnih večerov na sezono, in tudi to bo pripomoglo k skorajšnji ozdravitvi nedavnega kritičnega položaja. Vsekakor pričakujemo od opernega baleta nove rasti in novih uspehov.

— — —

Tu smo še omenili politiko gostovanja Drame in Opere. Pri tem nikakor ne smemo molče mimo glavnih dveh letošnjih gostovalnih turnej, t. j. turneje Drame po Sloveniji in gostovanje Opere v Dubrovniku.

Drama SNG je s svojo veliko turnejo letos v mesecu juniju, mislim, nadvse uspešno načela novo poglavje v svojih povojnih gostovanjih, s tem da je po več desetletjih prvič obiskala številne obrobne kraje Slovenije, med njimi tudi take, ki so prvič imeli priložnost videti našo vrhunsko gledališko ustvarjalnost. Že samo zategadelj se ni čuditi, da se je ta dramska turneja malone povsod spremenila v pravo manifestacijo za gledališče in da je zato ne le za tisoče obiskovalcev teh predstav, ampak tudi za vse udeležence turneje pomenila resnično doživetje. Zato mislim, da moramo to turnejo, po njenih rezultatih sodeč, prišteti med najpomembnejše, kar jih je bilo zadnja leta, in da moramo zato tudi nedvomno ugotovitev vseh gostiteljev in gostov čimprej uresničiti; tako turnejo, po možnosti še razširjeno z novimi kraji, moramo namreč čimprej mogoče spet ponoviti, zakaj le tako bo naše gledališče ostalo resnično narodno. Nepozabna doživetja, ki so se vzbudila ob srečanjih z našimi delovnimi ljudmi po vsej Sloveniji, so in ostanejo poročila, da bomo vse te obljube čimprej tudi izpolnili. Pri tem pa je treba še poudariti, da je bil za to turnejo zelo primerno odbran tudi repertoar, zlasti z umetniško kvalitetno uprizoritvijo »Dvanajstih porotnikov«, ki so se s humanistično idejo prežeti, izkazali kot vsem slojem najprimernejša, skorajda ljudska drama. In to je torej tudi drugi pozitivni nauk tega gostovanja: tudi razmeroma težka, a kvalitetna dela pritegnejo lahko v gledališče najširše množice, če le s pomembno problematiko iz sodobnega življenja zarežejo človeka v živo in mu tudi nakažejo v njem pozitivne možnosti in perspektive.

Umetniško nič manj pomembna pa je prav tako bila turneja Opere na Dubrovniških poletnih igrah, ki je zlasti z najboljšima dvema in posebej za Dubrovnik naštudiranima uprizoritvama doslej celo vidno mednarodno priznanje; delni umetniški neuspehi ene uprizoritve pa nam mora biti v dragocen pouk, da pri slednjem ansambelskem gostovanju na količkaj pomembnem odru ne smemo nikdar več popustiti kakršnim koli obzirom, temveč se vedno ravnati le po svoji lastni najstrožji presoji.

Sadovi in nauki iz teh dveh gostovanj nam bodo ob prejšnjih izkušnjah prav gotovo koristili tudi za prihodnje.

VII.

Najobčutljivejša in najodgovornejša ter najbolj različni splošni kritiki izpostavljena pa je v gledališču vselej njegova programska in repertoarna politika. Zato se nam je danes pomuditi tudi ob nji.

Repertoar vsakega gledališča diktira predvsem značaj, vloga in pomen samega gledališča. Da vloga osrednjega gledališča vsakega naroda, tako Drame kot Opere, že nujno vsebuje tudi smer in črto njegove programske politike, je kajpak razumljivo in tudi obče veljavno. Zato sta tudi oba naša organa že doslej posvetila mnogo razmišljanj prav kritiki in sestavi repertoarja. Gledališki svet je celo iz svoje srede izvolil posebno repertoarno komisijo, ki je imela nalogo posebno živo spremljati izvajani repertoar in predlagati, spet z njim v zvezi, potrebne zaključke. Toda prav ta komisija je izmed vseh komisij, ki so delovale v okviru sedanjega gledališkega sveta, utegnila pokazati najmanj konkretnih sadov. V njeno opravilo moramo navesti, da so, prvič, bili njeni člani najbolj z raznimi drugimi dolžnostmi obremenjeni tovariši, drugič pa, da je prav ta

komisija šele morala iz temelja in brez vsakih dosedanjih izkušenj iskati smer in smisel svojega dela, da ne bi z njim odgovornim gledališkim ustvarjalcem prej škodila kot koristila. Komisija se je namreč dobro zavedala, da ne sme postati neko normativno ali celo eksekutivno telo, ki bo gledališko vodstvo samo hromila v njegovi najeminentnejši gledališki aktivnosti, in je zato rajši bolj opazovala kot svetovala ali celo ukrepala. Toda gledališki svet, ki je sicer večkrat poslušal zavedanja in zagovor odgovornih gledaliških tovaršev glede vsakoletnega planiranega in izvedenega repertoarja, je kljub temu ob svojih analizah dal nekaj koristnih napotkov in nasvetov gledališču in tako pokazal, da ta organ tudi v tej smeri lahko koristno uravnava glavne smeri naših repertoarjev. V že ustaljeni repertoarni črti Drame in Opere, od klasičnih evropskih in domačih del preko izbora slovenskih in tujih sodobnih del, s posebnim poudarkom na domači dramski, operni in baletni ustvarjalnosti, je namreč priporočil zlasti dvoje momentov, ki smo jih zadnja leta včasih nemara v repertoarju nekoliko premalo upoštevali, t. j. večjo pozornost domači, zlasti sodobni ustvarjalnosti, poleg tega pa tudi paznjo nekoliko lažjemu in vedrejšemu, popularnemu repertoarju, ne da bi seve pri tem zanemarili potrebno kvaliteto. Upoštevaajoč ta napotek, smo tudi sestavili in sprejeli letošnji repertoarni načrt Drame in Opere, ki se zdi, da je zato še nekoliko boljši in zanimivejši, kot je bil v zadnjih sezonah. In kot posledica tudi nedvomno v neki meri tega dejstva, je bilo zanimanje za abonma za novo sezono precej bolj živo kot doslej. Toda ne glede na to, zagotavlja vsekakor že dejstvo, da smo v letošnji repertoarni načrt Drame sprejeli kar tri, oz. z mladinskim delom celo štiri slovenske novitete, letošnji sezoni naše Drame izjemen pomen, ki bo dal celotnemu letošnjemu repertoarju poseben pečat.

A tudi letošnji repertoar Opere je po svojem sestavu in značaju še boljši kot prejšnjo sezono. Pri tem pa ne smemo prezreti že doslej priznane velikega umetniškega uspeha pretekle sezone v Operi, ki je s pogumnim, sodobno pobarvanim sporedom izvedla svojevrsten podvig v svoji zgodovini: od devetih premier in 11 del, ki jih je lani Opera na novo uprizorila, je bilo kar 7 premier in 9 del prvič izvedenih na odru v Ljubljani in mnoga med njimi tudi prvič v Jugoslaviji. Letošnji repertoar Opere sicer že glede na stoletnico gledališč ne more biti tako poudarjeno sodoben, toda najboljše od prej izvedenih del ostanejo še tako in tako naprej na sporedu, tako da bo tudi to leto v Operi v repertoarnem pogledu predvidoma zanimivo in uspešno. Dober uvod v to sezono pa je bila že izvedena prva premiera Rossinijeve »Italijanke v Alžiru«.

Delovni sad pretekle sezone, ki je našela v Drami 9 premier in 283 predstav, v Operi pa prav tako 9 premier in natanko 200 predstav, postavlja, mislim, naše gledališče tudi v pogledu kvantitetne storilnosti upravičeno na prvo mesto v državi. Temu moramo še pridružiti priznanja, ki jih je dosegla Opera v Dubrovniku in ponovno dragoceno priznanje Drami ob nastopu na Sterijinem pozorju v Novem Sadu, kjer je bila naša uprizoritev Borovih »Zvezd« proglášena za najboljšo v pretekli sezoni. Pri tem pa Drama iz še zdaj nerazumljivih razlogov niti ni imela priložnosti, da bi na Sterijinem pozorju prikazala še svojo odlično uprizoritev Krleževega »Areteja«, ki pa ga je sicer nepristranska kritika ocenila z najvišjimi priznanji.

Delovni repertoarni načrt Drame in Opere za novo sezono nam je že vsem znan in ga zato na tem mestu ne bom posebej obravnaval. Tako je torej repertoarna in programska politika našega gledališča načeloma pozitivna in zdrava.

VIII.

Mnogo izmed tu nakazanih splošnih gledaliških problemov bo, mislim, širje in temeljiteje obravnavala in jih vsem gledališčem tudi pomagala reševati nedavno ustanovljena nova gledališka organizacija, Skupnost jugoslovanskih gledališč, ki je bila ustanovljena na pobudo mnogih gledališč iz vse države in ki si je zastavila obsežen in pomemben program dela. Ta organizacija sicer ne bo o ničemer odločala, ker morajo gledališča nujno ostati samostojna pri reševanju svojih notranjih vprašanj. Toda po skupnih razpravljanjih in analizah o celi vrsti, za gledališko življenje in razvoj nujnih vprašanj in problemov, bo ta organizacija s svojimi napotki in priporočili tako svojim članom kot tudi pristojnim državnim forumom lahko mnogo pripomogla, bodi v izmenjavi doseženih izkušenj, bodi z drugačno pomočjo; zakaj Skupnost jugoslovanskih gledališč utegne, če bo sodelovala tudi s poklicanimi strokovnimi organizacijami, prerasti v zelo pomemben organ, ki bo lahko veljavno in tehtno podprl mnoge upravičene težnje gledaliških delavcev v naši državi.

Prva najkonkretnjša naloga te organizacije pa je proslava stoletnice jugoslovanskih gledališč, ki bo že čez nekaj mesecev, in za to priložnost namerava Skupnost organizirati vrsto pomembnih gledaliških in kulturnih manifestacij: od centralne akademije v Beogradu, pri kateri bodo sodelovali najboljši gledališki umetniki iz vseh republik, do prireditve centralne razstave o delu jugoslovanskih gledališč (in ta razstava bo pozneje obiskala vsa pomembnejša mesta v državi), še namerava Skupnost istočasno skupaj z Združenjem dramskih umetnikov organizirati tudi prvi kongres gledaliških delavcev v naši državi, še bolj važen pa bo vrh tega natis cele vrste značilnih in potrebnih gledaliških publikacij.

— — —

Pred zaključkom naših današnjih razmišljanj naj se pomudim še nekoliko pri problematiki dela naših gledaliških delavnic in sploh dela naših tehniških ansamblov ter strokovnjakov.

Tudi na delo teh naših sodelavcev in strok v našem gledališču so se sedanji gledališki organi večkrat nadrobneje ozrli in z nasveti ter sklepi vplivali na izboljšanje našega poslovanja. Predvsem gre tu za rōke, do kdaj naj bodo za vsako premiero zagotovljeni izdelovalni načrti, ki smo jih prejšnja leta mnogokrat zamujali in s tem povzročali nepotreben zastoj pri delu gledaliških delavnic, drugič pa s tem spet nepotrebno kopičenje čezmernega dela v posameznih oddelkih in kajpak tudi nepotrebne nadure. S svojimi sklepi in priporočili so ti organi tudi v tej smeri pozitivno vplivali na boljšo pripravo in organizacijo dela v teh strokah, tako da so zdaj praktično izostale neproduktivne ure, medtem ko se na višku sezone v gledališču vendarle ni moč vedno izogniti naduram. Veliko smo dosegli glede boljšega načrtovanja o enakomernejših rokih in razvrstitvi naših tehničnih priprav in k reševanju teh vprašanj so

mного pripomogle takoj v začetku uvedene koordinacijske seje ravnateljev pri upravniku. S tem smo zlasti v pretekli sezoni dosegli, da gledališke delavnice praktično nikoli niso ostale brez dela, ob gledaliških terminih, ko intenzivnost tehničnega dela pri nas nekoliko popusti, pa si odslej delavnice za posamezne oddelke poiščejo delo tudi izven gledališča in s tem tudi prispevajo k dvigu lastnih dohodkov. Navzlic boljši organizaciji pa obstaja v gledaliških delavnicah ponekod, zlasti v šivalnici in moški krojačnici, pred premierami še vedno ozko grlo, ki onemogočuje boljšo razvrstitev in zaporedje premier, in tega vprašanja pri vedno večjem poudarku in pomembnosti, ki ju sodobno gledališče ne le pri nas posveča vprašanju opreme glede kostumov, bržčas ne bomo mogli v prihodnje reševati drugače, kakor z razširitvijo in dopolnitvijo delovnih prostorov in tudi s povečanjem delovne sile. Na drugi strani pa ima sodobna inscenacija vedno manjše zahteve vsaj v pogledu realističnega oblikovanja scene in zato bo treba nekatere druge oddelke poskušati zmanjšati.

Sicer pa bi bilo treba po mojem mnenju že v bližnji prihodnosti organizirati posvetovanja o značaju, smislu ter zlasti še o estetskih kriterijih in merilih sodobne inscenacije, ker se mi zdi, da v teh pogledih mnogokrat še najbolj zaostajamo za v svetu že uveljavljenim okusom in smermi. Vedno manjše zahteve sodobnega gledališča v pogledu scene pa odpirajo vedno večjo pomembnost zlasti v opremi kostumov in še posebej svetlobnih efektov, čemur bomo morali v bodoče posvetiti vse večjo skrb in tudi napore. Sicer pa moram ugotoviti, da so naši tehniški sodelavci v našem delu velika in dragocena opora, kar se zlasti pokaže pri naših gostovanjih doma in v tujini.

Da pri tem ne zanemarim tudi vprašanja nagrajevanja tehniškega osebja in strokovnjakov, naj poudarim le še, da smo letos na pobudo nekaterih funkcionarjev sindikalne podružnice v gledališču ugotovili določene pomanjkljivosti oz. okornosti glede vprašanja prekvalifikacije odrskega in drugega tehničnega osebja. Za boljše in pravilno rešitev tega vprašanja je upravni odbor sklenil, da bomo v bližnji bodočnosti sklicali sestanek odgovornih tovarišev vseh treh direktij in uprave ter sindikalne podružnice, ki naj predlaga upravniku in upravnemu odboru vse potrebne popravke naše dosedanje prakse. S tem bomo skušali ugodneje rešiti vsaj najbolj nujne in upravičene primere tehniških sodelavcev v pogledu priznanja višje kvalifikacije. O nadaljnjih problemih tehnike, delavnic in sploh v celoti našega gledališča pa naj spregovori še razprava.

— — —

S tem sem, mislim, načel vsaj glavna vprašanja, s katerimi se ukvarjamo, predvsem pa sem pokazal, kako široko sta doslej zastavila svoje delo dosednji upravni odbor in gledališki svet. Želim, da se o vsem tem in še morda o drugem čimbolj izčrpno porazgovorimo v nadaljnji razpravi; rad bi vas pa v času, ko pristopamo k volitvam novega upravnega odbora in preostalih članov gledališkega sveta, le še opozoril, da izvolite v te pomembne organe družbenega upravljanja v našem gledališču spet naše najboljše tovariše. V volivni propagandi, ki bo ob pripravah na volitve v teh dneh nedvomno sledila, pa gotovo ne bi bilo prav, če bi igrali kakršnokoli vlogo drugi, stranski interesi, kakor nadaljnji procvit

in rast našega gledališča. Če bomo izvolili v te organe strokovno in delovno vsaj približno tako kvalitetne in za napredek gledališča kot celote angažirane tovariše, sem trdno prepričan, da bodo zlahka znali nadaljevati dobro zastavljeno delo prejšnjih organov.

Ob zaključku svojih izvajanj bi rad izrekel le še svojo najtoplejšo zahvalo in naše soglasno priznanje vsem dosedanjim članom upravnega odbora in gledališkega sveta, zlasti pa dosedanjemu predsedniku gledališkega sveta, sodniku Vrhovnega sodišča, tovarišu Jožetu Šegedinu, ki je z zgledno predanostjo gledališču in družbi dve leti nadvse vestno in požrtvovalno opravljal nelahke posle predsednika!

GLEDALIŠKI RAZGLEDI

POGLED V REPERTOARJE DOMA IN PO SVETU

Kolikor nam bo v prostorsko omejenem okviru Gledališkega lista največ mogoče, bomo letos objavljali informativne razglede po gledališkem svetu. Slejkoprej ostanejo jedro teh razgledov avtentična poročila dopisnikov Gledališkega lista, vendar jih bomo dopolnjevali, da bodo informacije vsestranske, pregledne in predvsem – aktualne ter zanimive.

Za uvod ob začetku sezone objavljamo pregled repertoarnih načrtov slovenskih, vidnejših jugoslovanskih in nekaterih večjih tujih, seve le repertoarnih gledališč.

MESTNO GLEDALIŠČE LJUBLJANA

Domača dela:

M. Štefanac: VČERAJ POPOLDNE
A. Ingolič: TAJNO DRUŠTVO PGC
I. Cankar: ZA NARODOV BLAGOR

Tuja dela:

J. P. Sartre: ZAPRTI V ALTONI
M. Gorki: NA DNU
W. Shakespeare: DVA GOSPODA IZ VERONE
S. Mrožek: POLICAJI
M. Franck: OTROCI PO ŽELJI
L. Stevens: ZAKONSKI VRTILJAK
H. Schubert: ZVEZA ZA ŽIVLJENJE

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE MARIBOR

Matej Bor: ZVEZDE SO VEČNE (za 15-letnico osvoboditve)
Miloš Mikeln: SAMORASTNIKI
Marcel Franck: OTROCI PO ŽELJI

Dominik Smole: ANTIGONA
Juro Kislinger: IZLET (mladinska igra)
Arthur Miller: SMRT TRGOVSKEGA POTNIKA
Vilim Rabadan: ČE JE ŽENA NEMA
Slovenska noviteta
Bertolt Brecht: BERAŠKA OPERA
William Shakespeare: MNOGO HRUPA ZA NIČ

Komorni oder:

Leslie Stevens: ZAKONSKI VRTILJAK
Stanimir Mrožek: POLICAJI
Milan Tutorov: ODPRTO NEBO
Aleksander Obrenović: VARIACIJE

**SLOVENSKO LJUDSKO
GLEDALIŠČE CELJE**

F. M. Dostojevski: IDIOT
Bertolt Brecht: GALILEO GALILEI
Andrej Hieng: ROBINZON IN DEKLETI
E. O'Neill: SKORAJ POET
Janez Zmave: ROK IN LEA
W. Shakespeare: RIHARD II.
T. Williams: MAČKA NA VROČI PLOČEVINASTI STREHI
Molière: UČENE ŽENSKE
B. Shaw: HUDIČEV UČENEC
B. Nušić: GOSPA MINISTRICA
Leslie Stevens: ZAKONSKI VRTILJAK
Grey: LEPOTA IN ZVER

Mali oder:

Štefan Kališnik: OZKA ŠPRANJA ZA SONCE
Milan Djoković: LJUBEZEN
Ionesco: STOLI

SLOVENSKO GLEDALIŠČE TRST

Domača dramatika:

Javoršek: MANEVRI
Župančič: VERONIKA DESENIŠKA (v predelavi J. Babiča)
Marinković: GLORIJA
Golja: SNEGULJČICA
Nušić: DR.
Slovenska noviteta

Tuja dramatika:

Kaiser: GLASBENA SKRINJICA
Levi: ZADEVA PINEDUS
Dostojevski: IDIOT
Goldoni: ŠTIRJE GROBIJANI
Shakespeare: HAMLET (predstava na prostem)

Ionesco: STOLI
Marceau: JAJCE
Hašek-Grün: ŠVEJK

JUGOSLOVANSKO DRAMSKO GLEDALIŠČE BEOGRAD

Velika scena:

Shakespeare: RIHARD TRETJI
Vladan Desnica: JAKOVLJEVE LESTVE
Krleža: Nova drama
Čosić: ODKRITJE
Wilde: IDEALNI SOPROG
Büchner: DANTONOVA SMRT
Shakespeare: HAMLET

Mala scena:

Majakovski: STENICA
Hristić: CISTE ROKE
Dostojevski: KROTKA in Strindberg: GOSPODIČNA JULIJA
Beham: TALEC

DRAMA HRVATSKEGA NAROD- NEGA GLEDALIŠČA ZAGREB

Veliko gledališče:

Ivan Cankar: HLAPCI
Branislav Nušić: POKOJNIK
M. Krleža: GOSPODA GLEMBAJEVI
M. Matković: AHILOVA DEDIŠČINA
3 dramske novitete iz natečaja
Ivan Gundulić: DUBRAVKA (festivalna predstava za Dubrovnik)

Komorni oder:

Milan Begović: BREZ TRETJEGA
Miroslav Feldman: PROFESOR ŽIČ
Vitomil Zupan: NOČ BREZ OČI
Branko Pleša: PROMETEJ
Arsen Diklić: NA ZELENi REKI ČOLN
Cesarec-Šošić: ZLATI FANT
Duško Car: PETRICA KEREMPUH
2 dramski noviteti

DRAMA NARODNEGA GLEDALIŠČA BEOGRAD

Branislav Nušić: SUMLJIVA OSEBA
O'Neill: SKORAJ POET
Shakespeare: KAR HOČETE
Laza Kostić: MAKSIM CRNOJEVIĆ
Radomir Plaović: CAR DAVID
Ionesco: NOSOROGI
Arbuzov: IRKUTSKA ZGODBA

(V razpravi glede uvrstitve v repertoar tudi pri nas.)

Arnold Wesker: TRILOGIJA (eno delo)
Sterija: ZLA ŽENA
Dürenmatt: ROMULUS VELIKI
Bulatović: RDEČI PETELIN LETI PROTI NEBU
Brecht: KAVKAŠKI KROG S KREDO ali GALILEO GALILEI

DRAMA NARODNEGA GLEDALIŠČA SARAJEVO

Arsen Diklić: POZDRAV ŠERIFU
Neznani pisec iz XVI. stoletja: LJUBIMCA
Bratko Kreft: BALADA O POROČNIKU IN MARJUTKI
O'Neill: DOLGEGA DNEVA POTOVANJE V NOČ
Hall: BILO JIH JE SEDEM
Bertolt Brecht: ZADRŽANI VZPON ARTURA UIA
Molière: ŽLAHTNI MEŠČAN
N. V. Gogolj: MRTVE DUŠE (dramatizacija: Artur Adamov)
Ena sodobna domača drama

DRAMA SRBSKEGA NARODNEGA GLEDALIŠČA NOVI SAD

Velika scena:

Kosta Trifković: IZBIRAČICA
Jaša Ignjatović: VEČNI MLADENIČ
B. Nušić — B. Mihajlović-Mihis: AVTOBIOGRAFIJA
Milan Begović: PUSTOLOVEC PRED VRATI
Bogdan Čiplić: BREZDUŠNA BURKA
Dominik Smole: ANTIGONA
Shakespeare: HAMLET
Bernard Shaw: MILIJONARKA
A. Arbuzov: IRKUTSKA ZGODBA

Mala scena:

Ž. Živulović: TRIJE NORI DNEVI
V. Bulatović, VIB in drugi: SATIRIČNA REVIJA
NA TEKSTE DOMAĆIH HUMORISTOV
Nasim Hikmet: ALI JE ŽIVEL IVAN IVANOVIČ?
S. Mrožek: POLICAJI
M. Marceau: JAJCE

ZAGREBSKO DRAMSKO GLEDALIŠČE ZAGREB

F. G. Lorca: DONA ROSITA
Gogolj: ŽENITEV
Schéhádé: ZGODBA O VASCU

Po 24. XI. 1960 do konca sezone bodo na sporedu samo domače
premiere:

Držić: DUNDO MAROJE (obnovitev)
Krlježa: V LOGORU (obnovitev)
Držić: SKUP (obnovitev)
Krlježa: KRISTOFOR KOLUMBO

Napoleon Verikios: PASTELI NA SIVEM

Pero Budak: METEŽ

Stanković — Viočić: NEČISTA KRI

Eno novejše slovensko delo

Dve novi domači deli, katerih avtorji bodo po definitivnem izboru objavljeni naknadno

PRISTNA
DALMATINSKA
VINA

PITVE HVAR

V LJUBLJANI
GORNJI TRG 6

Renovirano
reprezentančno gostišče

»NA GRADU«

v a m n u d i

prvovrstno hrano in originalna vina. — Posebne sobe za zaključene družbe na voljo

Otmar Lečnik

u r a r

Ljubljana, Stari trg 14

Popravila
in
gradnja
stenskih
ur

Tovarna kleja

Ljubljana, Šmartinska cesta 50

Telefoni: 30-368 in 30-611, — Brzjav: »OSSA«

Proizvaja: Kostne in kožne kleje, želatino tehnično in prečiščeno, tehnične maščobe, gnojila in krmila

Prijavite pravočasno svoje potrebe, ker vas med letom zaradi omejene proizvodnje ne bomo mogli upoštevati

KURIVO

TRGOVSKO
PODJETJE

NUDI
VSE VRSTE KURIVA
IN GRADBENEGA
MATERIALA
NA VELIKO
IN NA DROBNO
KVALITETA
PRVOVRSTNA,
CENE NAJNIŽJE!
POHITITE
Z NAROČILI!

LJUBLJANA
uprava
Masarykova ul. 15

Optik

**LOJZE
BABNIK**

Gradišče št. 2
(pri Drami)

*

Izdelujem očala
in opravljam
vsa optična popravila

PROTI BOLEČINAM VSEH VRST (glavobolu zobobolu, revmatičnim bolečinam nevralgijam itd.)

zahtevajte v lekarnah
le originalno škatlico COFFALGOL
ali tablete z močnejšim učinkom PHENALGOL!

IZDELUJE: **Lek** Tovarna farmacevtskih in kemičnih
proizvodov LJUBLJANA

PRED PREDSTAVO IN PO NJEJ

OBIŠČITE

GOSTILNO *Tavčarjev hram*

„ELEKTRONABAVA“

Podjetje za uvoz elektroopreme in elektromateriala,
nakup in prodaja proizvodov elektroindustrije FLRJ

Ljubljana, Resljeva 18-II

Telefon: 31-058, 31-059, telegram: Elektronabava Ljubljana

Skladišče: Crnuče tel. 382-172

dobavlja ves električni material iz uvoza in domačega trga

TOVARNA PISALNIH STROJEV

LJUBLJANA-SAVLJE, Telefon 382-255

PROIZVAJA

ZA PISARNO pisalni stroj »Emona« valj 30 cm — pisalni stroj »Emona«, valj 45 cm
— razmoževalni stroj Tops-Gestetner

ZA DOM pisalni stroj portable »Sava«
s plačilom tudi na dveletni potrošniški kredit

Saturnus

**T O V A R N A
K O V I N S K E
E M B A L A Ž E
L J U B L J A N A**

proizvaja vse vrste litografirane embalaže — kot embalažo za prehransko industrijo, gospodinjsko embalažo, bonboniere za čokolado, kakao in bonbone ter razne vrste litografiranih in ponikljanih pladnjev. Razen tega proizvajamo električne aparate za gospodinjstva kot n. pr. električne peči.

Izdelujemo tudi pribor za avtomobile in kolesa, in sicer avtomobilске žaromete, velike in male, zadnje svetilke, stop-svetilke, zračne zgoščevalke za avtomobile in kolesa ter zvonce za kolesa. Izdelujemo tudi pločevinaste litografirane otroške igrače

TRGOVSKO PODJETJE

Moda

LJUBLJANA, WOLFOVA 1/1

s svojimi poslovalnicami:

»**MANON**« Prešernov trg 3

»**MODA**« Nazorjeva ul. 3

»**DOJENČEK**« Cankarjeva ul. 7

»**OKRAS**« Čopova ul. 42

se priporoča za kvaliteten nakup vseh vrst ženskih, moških in otroških pletenin, perila in igrač

„ELEKTRONABAVA“

Podjetje za uvoz elektroopreme in elektromateriala,
nakup in prodaja proizvodov elektroindustrije FLRJ

Ljubljana, Resljeva 18-II

Telefon: 31-058, 31-059, telegram: Elektronabava Ljubljana
Skladišče: Crnuče tel. 382-172

dobavlja ves električni material iz uvoza in domačega trga

Obiščite
blagovnico

tramestavje

specializirano trgovino

za oblačilno stroko

in njeno poslovalnico

Sneguljčica

Ljubljana, Wolfova 1

PRED PREDSTAVO IN PO NJEJ

OBIŠČITE

GOSTILNO *Tavčarjev hram*

VSEM LJUBITELJEM GLEDALIŠČA IN DRAMATIKE

priporočamo:

Miroslav Krleža,

G L E M B A J E V I

Prevedla Fran Albreht in Josip Vidmar

Platno din 1.200.—

Molière,

IZBRANO DELO II. ZVEZEK

Prevedel Josip Vidmar

Platno din 620. —

Sartre,

NEPOKOPANI MRTVECI

Pet dram. — Platno din 1.500.—

Knjige dobite v vsaki knjigarni ali pa jih naročite naravnost
pri Državni založbi Slovenije, Ljubljana, Mestni trg 26

KRSTNA PREDSTAVA
KEKEC IN MOJCA

Igra za mladino v petih dejanjih

Po motivih mladinske povesti JOSIPA VANDOTA »Kekec na volčji sledi«, napisal za oder MILAN STANTE

Režiser: MILE KORUN

Scenograf:
ing. arch. ERNEST FRANZ

Glasba:
MARIJAN VODOPIVEC

Kostumi: akad. slikar
ALENKA BARTL-SERŠA

Lektor: prof. MIRKO MAHNIČ

Osebe:

Kekec		MINCA JERAJEVA k. g.
		VINKO HRASTELJ
Mojca		KATRICA PREZLJEVA
Rožle, Mojčin brat		MIHAELA NOVAKOVA
Tinka, Kekčeva sestra		BARBKA LEVSTIKOVA
Pehta		HELENA ERJAVČEVA
Skazè		ALEKSANDER VALIČ
Korošcèva, Mojčina in Rožletova mati		VIDA LEVSTIKOVA
Korošec, Mojčin in Rožletov oče		JOŽE ZUPAN
Kekčeva mati		MILA KAČIČEVA
Gostilničar		ANTON HOMAR
Kmet		JANEZ ROHAČEK
Prisank		BRANKO MIKLAVC
Tonček	} otroci	EMIL ČIK
Polonca		VLADKA RIJAVČEVA
Štefek		BRANKO BODLOVIČ
Mihec		FRANCI ROUS

Daljši odmor po III. dejanju

Inspicient:
MARIJAN BENEDIČIČ

Odrski mojster:
VINKO ROTAR

Masker in lasuljar:
ANTON CECIĆ

Razsvetljava:
LOJZE VENE

Sufleza:
VERA PODGORŠKOVA

VILI LAVRENČIČ

Gledališki list Drame Slovenskega narodnega gledališča Ljubljana.
Posebna številka (2 a) štiridesetega letnika (sezona 1960-61), izdana
ob krstni predstavi Stantetove mladinske igre »Kekec in Mojca«. —
Tisk Tiskarne ČP »Delo«, Ljubljana.

KEKČEVA PESEM

Kaj bi žalostne le piskal,
kaj bi smrkeljček cedil,
rajši bom čez hribe vriskal
in za soncem se podil!
Juhej, juhejsasa!

Kaj bi se pred Pehto tresel,
kaj Skazeta bi se bal,
rajši bom oba spodnesel,
se obema v brk smejal!
Juhej, juhejsasa!

Kekec je možak, juhe!
Kekec je junak, juhe!
Ni naš Kekec mila Jera!
Polne žepe smeha ima,
peti kot škrjanček zna,
vriska od jutra do večera.
Vse otroke rad ima,
se z vsemi rad igra,
mu neznana je zamera.
Kdor veselja si želi,
k nam naj večkrat prihiti:
Kekec naš ga razvedri.

Mirko Mahnič

PEHTINA PESEM

Pehta tu in Pehta tam,
naj bo noč, naj beli dan!
Skriti se ji pač ne da,
pa če greš na rob sveta.

Ce te zgrabi teta Pehta,
ti ne uide huda žehta.
Tam pri njej in pri Skazetu
konca hudemu ni letu.

Pehta tu in Pehta tam,
naj bo noč, naj beli dan.

Milan Stante

PRVA MOJČINA PESEM

Rada imam konjičke,
zajčke, srnice,
rada drobne ptičke
in živalce vse.

Rada drobno travco,
rožce, vse reči,
ateja in mamco,
rada vse ljudi.

Pa temà jih črna
videti ne pusti,
pa zato me zmeraj
srcece boli.

Pridi, svetlo sonce,
stran, temà v očeh,
da bo sreča v srcu
in na ustih smeh.

Mirko Mahnič

DRUGA MOJČINA PESEM

Deklica žalostna
v travci sedela,
ptičica usmiljena
k nji priletela.

Kljunček odprla je
ptičica mila,
deklici žalostni
to govorila:

»Kaj si ti žalostna,
deklica zala,
bela pomlad nam je
sonce poslala!«

Ptičica usmiljena
to je zapela,
deklica žalostna
spet je vesela.

Mirko Mahnič

TOVARNA PISALNIH STROJEV

LJUBLJANA-SAVLJE, Telefon 382-255

PROIZVAJA

ZA PISARNO pisalni stroj »Emona« valj 30 cm — pisalni stroj »Emona«, valj 48 cm

— razmoževalni stroj Tops-Gestetner

ZA DOM pisalni stroj portable »Sava«
s plačilom tudi na dveletni potrošniški kredit

Saturnus

**T O V A R N A
K O V I N S K E
E M B A L A Ž E
L J U B L J A N A**

proizvaja vse vrste lito-
grafirane embalaže — kot
embalažo za prehran-
sko industrijo, gospo-
dinjsko embalažo, bon-
boniere za čokolado, ka-
kao in bonbone ter razne
vrste litografiranih in po-
nikljanih pladnjev. Razen
tega proizvodimo elek-
trične aparate za gospo-
dinjstva kot n. pr. elek-
trične peči.

Izdelujemo tudi pribor za avtomobile in kolesa, in sicer
avtomobilske žaromete, velike in male, zadnje svetilke,
stop-svetilke, zračne zgoščevalke za avtomobile in kolesa
ter zvonce za kolesa. Izdelujemo tudi pločevinaste lito-
grafirane otroške igrače

ŽEPNA KNJIGA ZALOŽBE MLADINSKA KNJIGA

ŠKOLJKA

v letu 1961:

Archibald Joseph Cronin: ŠPANSKI VRTNAR

Richard Brooks: PRODUCENT

Djordje Radenković: NEMCIJA, NEONACIZEM

IN HITLERJEV »POLITIČNI TESTAMENT«

Donald Powel Wilson: MOJIH ŠEST KAZNJENCEV

**SPOMINI NA PARTIZANSKA LETA. — Uredil Ferdo
Godina**

Francis Scott Fitzgerald: VELIKI GATSBY

V. J. Čujkov: NA ZAČETKU POTI

Heinrich Böll: KRUH PRVIH LET

Aleksej Tolstoj: AELITA

Guy de Pourtales: CHOPIN ALI PESNIK

George Howe: ODLOČITEV PRED ZORO

Zahtevajte prospekte!

**Na ŠKOLJKO se lahko naročite v vsaki knjigarni ali
na naslov:**

**MLADINSKA KNJIGA, Ljubljana, Tomšičeva 2
Naročnina za broširano zbirko 2400,
za kartonirano 4320 din**